

## Motion till riksdagen 2025/26:2817

av **Birger Lahti m.fl. (V)**

# En aktiv industri- och landsbygdspolitik

---

## Innehåll

|       |                                                     |    |
|-------|-----------------------------------------------------|----|
| 1     | Förslag till riksdagsbeslut .....                   | 3  |
| 2     | Inledning .....                                     | 5  |
| 3     | Statens ansvar för landsbygdsfrågorna .....         | 6  |
| 3.1   | Omfördelning mellan kommuner .....                  | 7  |
| 3.2   | Det är dags att ge tillbaka .....                   | 7  |
| 3.2.1 | Förstärk bygdepengen .....                          | 7  |
| 3.2.2 | Förstärk vindkraftens närområdesersättning .....    | 8  |
| 3.2.3 | Höj mineralavgiften betydligt .....                 | 9  |
| 4     | Infrastruktur .....                                 | 10 |
| 4.1   | Transporter .....                                   | 10 |
| 4.2   | Bredband, telefoni och postservice .....            | 10 |
| 5     | Offentlig och privat service på landsbygden .....   | 11 |
| 5.1   | Servicekontor .....                                 | 12 |
| 5.2   | Lanthandel och drivmedel .....                      | 12 |
| 5.3   | Banker och betalningar på landsbygden .....         | 13 |
| 5.4   | Kultur och idrott i hela landet .....               | 14 |
| 6     | Energiförsörjning och elnäten .....                 | 16 |
| 7     | Företagande, arbete och boende på landsbygden ..... | 16 |

|        |                                                                               |    |
|--------|-------------------------------------------------------------------------------|----|
| 7.1    | Företagens kapitalförsörjning.....                                            | 17 |
| 7.2    | God kompetensförsörjning.....                                                 | 17 |
| 7.3    | Möjlighet till utbildning i hela landet.....                                  | 18 |
| 7.4    | Boende och bostadspolitik .....                                               | 19 |
| 7.5    | Stöd till livsmedelsförsörjning .....                                         | 19 |
| 7.5.1  | Ökat stöd för lokala och mobila slakterier .....                              | 20 |
| 7.5.2  | Statligt stöd för arbetsinsatser med rovdjursavvisande stängsel .....         | 20 |
| 7.5.3  | Rättvis handelspolitik gentemot småbrukare.....                               | 21 |
| 8      | Gröna näringar ger jobb .....                                                 | 21 |
| 8.1    | Skogens betydelse .....                                                       | 21 |
| 8.2    | Satsa på turismen.....                                                        | 22 |
| 8.3    | Lokalt ledd utveckling.....                                                   | 23 |
| 9      | Vård och läkemedel i hela landet.....                                         | 23 |
| 9.1    | Apoteken .....                                                                | 24 |
| 10     | Utökat nordiskt samarbete .....                                               | 25 |
| 11     | Svensk industri och dess fördelar.....                                        | 26 |
| 11.1   | En hållbar industri .....                                                     | 27 |
| 11.1.1 | Forskning och innovationer .....                                              | 28 |
| 11.2   | Ett hållbart skogsbruk för en stark skogsindustri med hög förädlingsgrad..... | 29 |
| 11.3   | En hållbar mineralpolitik.....                                                | 31 |
| 11.4   | En hållbar stålproduktion.....                                                | 32 |
| 11.5   | En investeringsplan för grön omställning .....                                | 33 |
| 11.6   | Förläng och förstärk Klimatklivet .....                                       | 33 |

# 1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om höjda mineralavgifter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en statlig strategi för samhällsservice och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur ytterligare servicepunkter i anslutning till servicekontor ska kunna upprättas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta de insatser som behövs för att möjliggöra omställning hos drivmedelsförsäljare på landsbygden och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att alla institut som tillhandahåller betalkonton till företag ska vara skyldiga att tillhandahålla platser för dagskasseinsättningar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att insättningsmöjligheter för privatpersoner ska ingå i begreppet kontantjänster och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge de statliga aktörerna i uppdrag att redovisa hur deras investeringar fördelar sig mellan stad och landsbygd och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt berörda myndigheter att utforma en modell där delar av studielånet avskrivs för personer som erhåller högskoleexamen och/eller påbörjar arbete inom bristyrken i glesa landsbygdskommuner, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör anta en nationell målsättning om en självförsörjningsgrad på livsmedel på minst 80 procent och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram förslag till samverkansprogram för turistnäringen för att stärka näringen och bidra till säsongsförlängning och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att införa lokala bäddavgifter och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder som säkerställer att hela landets befolkning har tillgång till läkemedel och apoteksservice inom rimliga avstånd och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt TLV att se över stödordningen för att säkerställa glesbygdsbidragets relevans och ändamålsenlighet i såväl normalläge som utifrån ett beredskapsperspektiv och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsammans med de övriga nordiska regeringarna se över det nordiska dubbelbeskattningsavtalet och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör arbeta för bilaterala avtal mellan de nordiska länderna om gränsstatistik så att de som arbetar i ett annat nordiskt land syns i det egna landets statistik, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för utökad nordisk samverkan för framtida landsbygds-/regionalpolitisk utveckling och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att kartlägga vilka samhällsavgörande industrier och naturresurser som finns och ge förslag på hur en långsiktig plan för desamma skulle kunna upprättas och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen om hur man från statligt håll kan omfördela forskningsstöd för att stötta återvinningsindustrin och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur ett mål kan införas som innebär att minst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsbidrag ska gå till kvinnor och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med hur man från statligt håll kan bidra till att skogsindustrin tillsammans med forskningsvärlden ges möjligheter till omställning

och hållbarhet för att skapa högst samhällsnytta och tillkännager detta för regeringen.

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillse att all statligt ägd skog samlas i ett bolag med hållbart brukande som främsta mål och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa att Bergsstaten inte ska kunna bevilja undersökningstillstånd, dvs. tillstånd för att prospektera mineral för att i framtiden eventuellt kunna bryta i kärnområden för renskötsel, samt att fastighetsägare och innehavare av särskild rätt som berörs av ansökan om undersökningstillstånd, t.ex. berörd sameby, alltid ska ges rätt att yttra sig över ansökan, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder som innebär att rätten att bryta malm i en fyndighet, s.k. bearbetningskoncession, endast ska ges om ekonomisk lönsamhet är möjlig när hela miljökostnaden, inklusive kostnader för efterbehandling, inkluderas samt att detsamma även bör gälla vid en utökad brytning i gammal fyndighet och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge myndigheter och institutioner i uppdrag att se över hur klimathänsyn tydligare kan prioriteras i tillståndprocessen och tillkännager detta för regeringen.

## 2 Inledning

Sverige har stora och växande regionala skillnader. Ojämligheten syns på kartor – på Sverigekartan och på stadsbuskartan. Pengarna finns i centrum, i de stora städerna och i stadskärnorna. Samtidigt lämnas landsbygden, bruksorterna och arbetarstadsdelarna efter. Av de tio rikaste kommunerna i Sverige finns en majoritet i Stockholms län. Alla de tio fattigaste ligger på landsbygden. Det är ett svek mot stora delar av Sverige. De svikna delarna av Sverige har en sak gemensamt. Det är när marknadskrafterna får fritt spelrum som butiker stängs och jobb försvinner. Marknaden frågar bara efter hur många som kan betala. Då dras resurserna till städerna och till centrumen. Om vi ska hålla ihop och skapa förutsättningar för utveckling i hela Sverige måste vi ha likvärdiga grundläggande förutsättningar oavsett var vi bor. Vänsterpolitik handlar om att göra andra prioriteringar än marknaden. De senaste årtiondena har det offentliga ofta varit först

med att lämna landsbygd och förorter åt sitt öde. Så har både socialdemokratiska och borgerliga regeringar drivit på de geografiska klyftorna.

Vänsterpartiet vill skapa förutsättningar för att alla ska ha möjligheten att bo var man själv önskar i Sverige. Bakgrund, förutsättningar, kön eller sexuell läggning ska inte avgöra ens möjligheter. Vår övergripande strategi bygger på långsiktighet, en utvecklad samverkan, ett större regionalt inflytande och ett tydligt ansvar för staten att se till att grundläggande samhällsservice finns i hela landet.

Viktigt för en positiv utveckling av landsbygden är en aktiv, långsiktig regional politik som ger kommunerna likvärdiga möjligheter och garanterar service, utbildning och infrastruktur i hela landet. Dessutom måste den kreativitet och handlingskraft som finns hos landsbygdens människor tas till vara. Det handlar dels om makt och för delning av resurser, dels om att mobilisera den utvecklingskraft som finns i hela landet. Landsbygdens olika förutsättningar måste beaktas och invånarna måste ges möjligheten att utveckla sina specifika bygder så att de kan påverka lokala och regionala utvecklings frågor. Politikens uppgift är att skapa förutsättningarna för detta.

Vänsterpartiets turism-, jordbruks-, skogs-, miljö- och klimatpolitik är intimt för bunden med utvecklingsmöjligheter för den svenska lands- och skogsbygden. Ökad användning av bioenergi, förädling av skogsråvara, turism, jordbruk och livsmedels produktion skapar tillsammans med infrastrukturessatser och arbetsmarknadsinsatser förutsättningar för en hållbar utveckling av den svenska landsbygden. Det skapar möjligheter till en röd och en grön omställning för hela landet.

Vänsterpartiet vill se en politik för hela Sverige.

### 3 Statens ansvar för landsbygdsfrågorna

Trots ambitiöst och stundtals stort ekonomiskt stöd till regionalpolitisk utveckling har det ännu inte skapats likvärdiga förutsättningar för att ge alla områden – såväl landsbygdsdistrikt som tätortsmiljöer – samma chanser inför framtiden. Den strategi som använts har i stort sett gått ut på att via kortsiktiga statliga bidrag försöka kompensera de klyftor som marknadskrafterna skapat. Resultatet har blivit att en majoritet av landets kommuner under lång tid har minskat i befolkning och tappat såväl offentlig som kommersiell service. Framtidens arbetsmarknad riskerar att få än större problem om inte ett övergripande ansvar tas för personalförsörjningen.

Den statliga servicen måste generellt ökas och förbättras på landsbygden. En stor del

av befolkningen bor på landsbygden och andelen företag per sysselsatta är också högre på landsbygden än i storstäderna. Samtidigt har vi under lång tid kunnat se en avveckling av samhällsservice där staten bär ett stort ansvar. Servicen på mindre orter urholkas och livsvillkoren försämras. Det leder sammantaget till att det blir allt svårare att bo, bedriva verksamhet och arbeta på landsbygden.

### **3.1 Omfördelning mellan kommuner**

Den kommunala självstyrelsen, lokalt och regionalt, är en viktig del i den svenska demokratin. Politiska beslut måste fattas på olika nivåer beroende på vilka problem som ska lösas. Det ligger ett värde i att beslut fattas så nära medborgarna som möjligt, men en alltför långtgående decentralisering av den politiska makten undergräver möjligheterna att föra en sammanhållen politik för rättvisa och jämlikhet. Kommuner och regioner har olika förutsättningar, ekonomiskt och demografiskt. Det kräver att staten tar ett samlat ansvar för landsbygdsfrågorna. Inkomster och kostnader måste fördelas solidariskt över landet. Vänsterpartiet bedömer att en mer omfattande omfördelning mellan kommunerna och en ökad statlig finansiering behövs för att stänga de klyftor som i dag finns.

### **3.2 Det är dags att ge tillbaka**

För att ge tillbaka till de orter där värden genom gruvbrytning och energi produceras har Vänsterpartiet länge lyft krav på en produktionsbaserad ersättning. Våra förslag ger inte bara mer tillbaka, utan skapar också ett större incitament för människor att ställa sig bakom utbyggnaden av förnybar energi m.m. i sitt närområde samt gynnar arbetstillfällen och bidrar till klimatomställningen.

#### **3.2.1 Förstärk bygdepengen**

Vattenkraften genererar enorma summor. Trots det kommer en mycket liten del kommunerna och regionerna till del. Norge har valt en annan modell där kommunerna får en betydligt högre summa för den exploatering vattenkraften innebär. Regeringen har i och med den energipolitiska överenskommelsen i stället valt att sänka fastighetsskatten på vattenkraft till 0,5 procent, och man har ingen annan lösning på att återföra pengar till kommunerna mer än genom närområdesersättningen, även kallad bygdepengen. Vänsterpartiet menar att det finns fler och bättre sätt än att enbart sänka skatten. Vi vill att en större del av kraftbolagens vinster ska återföras till de kommuner

där vattenkraften finns. Att se till att mer av naturresursernas värden stannar kvar där de utvinns är mycket värdefullt för de som bor i bygden.

Läs mer i vår motion Energipolitik för mer och förnybar el till rimliga priser (2025/26:V364).

### **3.2.2 Förstärk vindkraftens närområdesersättning**

På vattenkraftssidan finns en närområdesersättning, även kallad bygdepeng, som utgår till vattenkraftskommuner och som används till upprustning av lokaler m.m. Denna ersättning regleras i en förordning. På vindkraftssidan har en närområdesersättning uppstått som ett krav från olika kommuner, men den är inte obligatorisk, summan är förhandlingsbar och många bolag som gått med på att betala fullföljer inte uppdraget över tid, vilket gör att den lämnar mer att önska.

I dag är det Sveriges lands- och glesbygd som håller uppe Sveriges vindkraft. Dessa borde få en skälig ersättning för detta. Vänsterpartiet menar att den s.k. bygdepengen, eller närområdesersättningen, måste utvecklas. Närområdesersättningens problem i dag är att den är frivillig och förhandlingsbar och endast går till närområdet genom organisationer (ofta byalag) och inte till hela kommunen.

Vänsterpartiet vill öka acceptansen för vindkraft genom att lagstifta om en produktionsbaserad ekonomisk ersättning som går till de lokalsamhällen där vindkraft byggs. Det behövs bättre incitament för utbyggnad av vindkraft, både land- och havsbaserad, genom att gynna den kommun och de boende i närområdet där vindkraften ska byggas.

Vänsterpartiet menar därför att det i närtid behövs snabba åtgärder för att skapa bättre incitament för kommuner som säger ja till etablering av vindkraft. För att möjliggöra en snabb utbyggnad av vindkraft där de som berörs även får ekonomisk kompensation behöver ett förslag skyndsamt läggas till riksdagen. Ett sätt är att lagstifta om en vindkraftspeng där en del av varje producerad kWh vid vindkraftsetablering går till den kommun där vindkraften byggs. Vänsterpartiet föreslår därför att regeringen skyndsamt bör utforma ett förslag om en lagstadgad vindkraftspeng där en andel av varje producerad kWh av vindkraften gynnar både kommunen och de boende i närområdet där vindkraften etableras.

Läs mer i vår motion Energipolitik för mer och förnybar el till rimliga priser (2025/26:V364).



### 3.2.3 Höj mineralavgiften betydligt

Behovet av metaller och mineraler kommer att öka kraftigt framgent. Enligt EU-kommissionen kommer efterfrågan att öka med 500 procent till 2030. EU nyttjar ungefär 25–30 procent av all mineral som bryts i världen, men producerar bara 3–5 procent. En ökad brytning inom EU är en viktig del i den gröna omställningen och att samtidigt minska beroendet av Kina. Sverige är en viktig gruvnation i Europa och har flera viktiga fyndigheter som ännu inte nyttjats.

I Sverige finns det ingen särskild gruvskatt eller royalty som det gör i andra länder. Istället betalar företagen en mineralavgift. Ersättningen motsvarar två promille av det beräknade värdet av de mineral som omfattas av koncessionen. Av ersättningen ska tre fjärdedelar tillfalla fastighetsägare inom koncessionsområdet och en fjärdedel staten. År 2023 var den totala mineralersättningen drygt 21 miljoner kronor. Syftet med avgiften är inte egentligen att generera någon större ersättning till staten utan snarare att kompensera markägaren.

I regeringens utredning En tryggad försörjning av metaller och mineral föreslås en gruvpott för lokal samhällsutveckling och kapacitetsuppbyggnad. Nivån bestäms i den statliga budgetprocessen men med ett spann från 50 till 200 miljoner kronor. Grundproblemet med förslaget är att det inte erkänner den rätt lokalsamhället bör ha till en del av det värde som skapas. En gruvpott som fördelas genom statsbudgeten är beroende av den politiska viljan där och då och pengarna kan omfördelas eller försvinna från år till år.

Sverige sticker ut i internationella jämförelser med vår extremt låga mineralersättning. Vänsterpartiet har länge lyft behovet av höjda mineralavgifter. Mer pengar behöver gå tillbaka till orterna där gruvbrytningen sker. Det är rimligt att gruvbolagen ger tillbaka till de samhällen de verkar i. Vi anser även att de företag som i högre grad väljer att förädla sina råvaror lokalt bör ha en lägre mineralavgift än annars. Detta skulle främja lokalsamhällen och ge arbetstillfällen samtidigt som värden skulle stanna där gruvbrytningen sker. Förslaget innebär således att mineralavgiften minskar proportionerligt om de brutna mineralerna vidareförädlas lokalt. Att mineral kan vidareförädlas i nära anslutning till brytningen minskar även transporter och är ett steg mot en mer hållbar gruvindustri, både ekologiskt och socialt.

Regeringen bör återkomma med förslag om höjda mineralavgifter enligt den modell som ovan anges. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 4 Infrastruktur

### 4.1 Transporter

Vänsterpartiet vill utveckla transportinfrastrukturen så att invånare och företag i hela landet kan använda sig av hållbara transportsätt. Vi vill möjliggöra för mer kollektiv trafik på glesbygden och utveckla den anropsstyrda kollektivtrafiken. Samtidigt är det ett faktum att kollektivtrafiken inte fungerar överallt, och då måste det offentliga se till att det är möjligt att ladda sin elbil eller tanka hållbart biobränsle i hela landet. I dagsläget ligger laddstationerna mycket glest i Norrland och nästan hela Norrlands inland är utan biogasstationer.

Underhållsskulden på järnvägsnätet uppskattas till runt 91 miljarder kronor och på vägnätet till 35 miljarder kronor. Det dåliga underhållet drabbar de glesa delarna av landet särskilt hårt. Regionala banor tillåts förfalla och läggs ner och vägarna är på många håll i dåligt skick. Samtidigt är tillgången till grundläggande infrastruktur en förutsättning för landsbygdens utveckling både för boende och för näringslivet. Att rusta upp järnvägen leder också till fler jobb, minskad miljöpåverkan och möjlighet för företag att transportera sitt gods på ett hållbart sätt.

Vänsterpartiet vill åtgärda underhållsskulden, rusta upp vägar och satsa på järnvägen i hela landet. Människor i hela landet har rätt till en fungerande järnväg och underhållna vägar, men infrastrukturen måste också byggas och underhållas utifrån fler aspekter än befolkningstäthet och persontransporter. Godstransporter är nödvändiga för företag över hela landet och därför är det viktigt att infrastrukturplaneringen tar större hänsyn till behovet av väl fungerande godstransporter. En god infrastruktur är också en förutsättning för industrins exportmöjligheter. Vi utvecklar vår syn på infrastrukturens utveckling i motion Transporteffektivt och hållbart samhälle (mot. 2025/26:V363).

### 4.2 Bredband, telefoni och postservice

Samhället har genomgått en omfattande digitalisering och mycket av arbetslivet, myndighetskontakter, socialt liv och fritids- och kulturaktiviteter sker över internet. En bra och fungerande internetanslutning är därmed en förutsättning för fullständig delaktighet i samhället och därmed det offentligas ansvar. På området postservice, IT och bredband har avregleringar och privatiseringar lett till stora utmaningar och en kraftigt ökad ojämlikhet mellan landets tätbebyggda och glesbebyggda delar.

När marknaden har fått styra etableringar av mobilstationer har storstadsborna fått flera mobiloperatörer att välja mellan medan hela byar saknar grundläggande mobiltäckning. Dålig uppkoppling är också ett stort hinder för att bedriva verksamheter i landsbygden. Den s.k. bastäckningen som i praktiken inte ens räcker till för att ringa och ta emot samtal och är helt otillräcklig för att använda internetbaserade appar och tjänster är en alldeles för låg ambitionsnivå.

Numera har den absoluta majoriteten av alla hushåll i Sverige tillgång till snabbt bredband (1 Gbit/s), antingen via egen anslutning eller med en fiberansluten byggnad i sin absoluta närhet. Detta enligt Post- och telestyrelsens (PTS) kartläggning från oktober 2024. I samma kartläggning framgår dock att runt 70 000 hushåll och företag i glesbygd saknar fiber i sin absoluta närhet. Tillgången till bredband i glesbygd måste skyndsamt säkerställas.

En fungerande postverksamhet är också det en viktig del av grundläggande samhällsservice. Alla har inte tillgång till eller väljer av andra anledningar inte möjligheten att nyttja digitala tjänster. Dessutom fyller postservice även andra funktioner än enbart brevvutdelning i många delar av landet, exempelvis genom lantbrevbäringen. Lantbrevbäringen har dock utarmats allt mer och behöver återupprättas och utvecklas.

Många företag är för sin verksamhet helt beroende av en hög och jämn nivå på postservice. Om detta inte kan garanteras missgynnas företagen i landsbygden och arbetstillfällena kan gå förlorade. Konsekvenserna av det riskerar att slå hårt mot dem som är beroende av postservice och inte minst mot landsbygdens behov.

Läs mer om våra förslag för fungerande postservice, bredband och telefoni i vår motion *Fungerande postservice, bredband och telefoni i hela landet* (mot. 2025/26:V361)

## 5 Offentlig och privat service på landsbygden

Sverige ska vara ett land som håller ihop. Våra gemensamma rikedomar skapas av hela landets resurser och hela landets arbete. Då ska frukterna av det arbetet också komma hela landet till del. Man ska kunna lita på att välfärdssamhället fungerar oavsett var man bor. Avståndet till storstädernas centrum ska inte avgöra hur stark välfärden är. Offentlig service ska inte styras av marknadslogik och enbart utgå från efterfrågan.

Många gånger är den offentliga verksamheten en förutsättning för det privata näringslivet, inte minst på en mindre ort. Vänsterpartiet vill därför se en statlig strategi för hur både offentlig och privat samhällsservice ska finnas tillgänglig i hela landet. Regeringen bör återkomma med en statlig strategi för samhällsservice. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 5.1 Servicekontor

Det behövs en ökad statlig service, inte minskad. Det gäller både i regioner som står i begrepp att expandera och på platser som annars riskerar att få en minskad närhet till statlig service. Medborgare och företag har rätt att få del av offentlig service på ett likvärdigt sätt oavsett om de finns i tätort eller på landsbygden.

På landsbygden har den offentliga servicen dock monterats ned under 2000-talet. På många håll i landet måste man resa milers för att få hjälp av en tjänsteman med sitt problem. I dag finns strax över 100 servicekontor som drivs av Statens servicecentrum där enskilda kan få vägledning av enklare karaktär från Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Skatteverket och Arbetsförmedlingen. Som ett led i att skapa ”utrymme” för ytterligare effektiviseringar samt möjliggöra att myndighetens verksamhet kan genomföras till en lägre kostnad har regeringen i sin senaste budget gjort stora neddragningar på Statens servicecenters förvaltningsanslag. För 2025 minskades anslaget med 50 000 000 och för 2026 beräknas anslaget minska med 100 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 med 150 000 000 kronor.

Vänsterpartiet vill se trygga den offentliga servicen och vill se fler servicekontor och att servicepunkter upprättas i vissa orter utanför centralorten, detta för att komplettera t.ex. långa avstånd och behov på de ställen där servicekontor har upprättats.

Regeringen bör återkomma med förslag på hur ytterligare servicepunkter i anslutning till servicekontor ska kunna upprättas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 5.2 Lanthandel och drivmedel

Vänsterpartiet vill stärka den lokala kommersiella servicen på landsbygden.

Lanthandeln är en bärande del av många mindre orters överlevnad. Vänsterpartiet vill stärka den lokala kommersiella servicen på landsbygden och föreslår därför en speciell satsning i anslutning till det särskilda driftsstödet i utsatta och sårbara områden.

Lanthandeln behöver moderniseras. Behovet av digitalisering och effektivisering är stort

men utrymmet för detta ofta litet för de mindre verksamheter som berörs av stödet. Satsningen skulle möjliggöra insatser för modernisering och digitalisering i verksamheten under en tvåårsperiod.

I dag ger de stora grossisterna så dåliga villkor till lanthandlarna att dessa inte kan konkurrera på likvärdiga villkor. Grossisterna tar inget ansvar för att medborgare ska kunna få tillgång till rimlig service med dagligvaror även på mindre orter.

De bensinmackar som finns kvar på landsbygden står inför liknande problem som lanthandeln. De stora bensinbolagen inskränker sin service och ställer allt hårdare krav på volym. Norge har lyckats hejda utvecklingen mot färre mackar i många landsbygdsdistrikt. Vi kan konstatera att marknadskrafterna inte har intresse eller ansvar för en stor del av landsbygdsbefolkningens behov av drivmedel. På landsbygden, där kollektivtrafiken är begränsad, behövs bilen för att människor ska kunna resa till arbete och fritidsaktiviteter och det måste finnas möjlighet att tanka drivmedel inom rimliga avstånd. Regeringen måste även säkra så att den drivmedelsförsörjning som finns på landsbygden är uppdaterad och följer övriga samhällets utveckling. Omställning för de bensinmackar som redan i dag kämpar kan bli en omöjlig kostnad och därför riskerar alternativ som är bättre för klimatet att utebli. Detta eftersom mackarna inte har råd att införskaffa exempelvis laddstationer eller tillhandahålla biobränslen då det inte finns något stöd till driften om de skulle gå med förlust.

Regeringen bör vidta de insatser som behövs för att möjliggöra omställning hos drivmedelsförsäljare på landsbygden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

### 5.3 Banker och betalningar på landsbygden

En levande landsbygd förutsätter att det finns bankkontor över hela landet.

Vänsterpartiet menar att de lokala sparbankerna har en central roll att fylla för att garantera tillgången till bankkontor. Det gäller inte minst för företagare och utvecklingen av nya företag. En förutsättning för att de lokala sparbankerna ska kunna utvecklas är dock att de har möjlighet att konkurrera på samma villkor som de stora affärsbankerna. Det har de inte i dag.

Ju längre från kreditgivare småföretagaren befinner sig, desto svårare är det att skaffa kredit. Där fyller de lokala sparbankerna en viktig funktion. Deras förankring i lokalsamhället innebär att de har goda kunskaper om det samhälle, de företag och de människor som finns och verkar där. De kan också antas gynna lokalt förankrade

projekt och affärsidéer i högre utsträckning vilkas vinster i förlängningen går tillbaka till bygden och på så vis bidrar till ett mer aktivt lokalsamhälle.

Vänsterpartiet vill stärka de lokala sparbankernas möjligheter att konkurrera med storbankerna och bidra till utvecklingen av det lokala näringslivet. Därför behövs lag- och regeländringar och även stöd till uppstart av nya sparbanker. Därutöver behöver sparbankerna ges bättre möjligheter att stärka sin kapitalbas.

2021 implementerades lagen om kontanttjänster. Lagen kräver att institut eller filialer som tillhandahåller betalkonton med grundläggande funktioner till konsumenter ska tillhandahålla platser för kontantuttag och att institut eller filialer som tillhandahåller betalkonton till företag ska tillhandahålla platser för dagskasseinsättningar. En nödvändig reglering då allt fler banker helt hade upphört med kontanthantering eller infört restriktioner för hur man får ta ut och sätta in sina pengar på banken.

Regeringen bör återkomma med förslag som innebär att alla institut som tillhandahåller betalkonton till företag ska vara skyldiga att tillhandahålla platser för dagskasseinsättningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Slutligen så omfattar inte lagen insättningar för privatpersoner. Det bör, precis som Riksbanken konstaterat, finnas symmetri mellan uttags- och insättningsmöjligheter. Regeringen bör återkomma med förslag som innebär att insättningsmöjligheter för privatpersoner ska ingå i begreppet kontanttjänster. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För fler förslag gällande kontanter och andra banktjänster m.m. så läs mer i vår motion Konsumenternas ställning på de finansiella marknaderna (mot. 2025/26:V701).

## 5.4 Kultur och idrott i hela landet

En statlig kulturpolitik är en viktig del och ska bland annat garantera en fördelning av resurser över landet och alla invånares tillgång till kulturverksamhet. Vi vill möjliggöra för människor i hela landet att vara både deltagare och åskådare genom att öka tillgängligheten till kulturen. Det är en stor utmaning att lyckas med det i ett så glesbefolkat land som Sverige. Vi tror därför att det måste till många olika satsningar från nationell, regional och kommunal nivå om vi ska lyckas. Vi vill också betona studieförbundens och folkhögskolornas viktiga roll. Föreningslivet, med ideella arrangörsnätverk och möteslokalägare är helt nödvändiga för att få kultur i hela landet.

En ort med rikt och varierat kulturliv genererar dessutom engagemang och trivsel för medborgare, men även för besökare och turister som vill ta del av det. Vänsterpartiet värnar därför ett rikt kulturliv för landsbygdskommuners framtida utveckling.

Staten behöver därför bidra till en kvalitativ kultursektor i hela landet. Det behövs resurser till exempelvis länsmusik, länsteatrar och läns museer. Vi vill även bl.a. öka tillgängligheten till kulturskolan och också satsa på en ny nyckelfunktion: regionala kulturskolesamordnare, för att stötta elever och lärare inom kulturskolan.

Precis som kulturen är idrotten är en viktig del av samhället som ger människor en känsla av sammanhang och kamratskap. Samtidigt stimulerar idrotten till fysisk aktivitet, vilket främjar folkhälsan. För Vänsterpartiet är det centralt att det finns goda möjligheter till idrottande för människor i alla åldrar, oavsett bakgrund och ekonomiska förhållanden eller fysiska begränsningar. För folkhälsan är det avgörande att människor får goda möjligheter till fysisk aktivitet såväl inom det organiserade föreningslivet som spontant och på egen hand. Det handlar om en bred palett av insatser som behövs för att skapa de bästa förutsättningarna för människor att leva ett aktivt liv. Vi menar att plats för idrott och rörelse också måste finnas med som en viktig komponent i samhällsplaneringen för att detta ska bli verklighet.

Barns och ungdomars deltagande i idrott har dessvärre blivit en klassfråga. Det påverkar både rätten till en meningsfull fritid och rätten till fysisk och psykisk hälsa. Det finns en tydlig koppling mellan låg socioekonomisk status och ohälsa. För Vänsterpartiet är det mycket angeläget att utjämna dessa växande klyftor bland barn och ungdomar. Idrottande, i förening, spontant med vänner eller på egen hand, har stor potential att ge människor glädje, välmående och ett socialt sammanhang. När klyftor, utanförskap och social otrygghet ska bekämpas är därför idrotten en mycket viktig aktör.

Det behövs pengar för att föreningarna ska kunna upprätthålla sin verksamhet när allt har blivit mycket dyrare. I slutänden blir det medlemmarna i föreningen som får betala via ökade deltagaravgifter, vilket riskerar att utesluta ännu fler barn. Vi ser även att det finns stora behov runt om i landet av att både skapa nya platser för idrott och att renovera slitna och trasiga idrottsytor. Om detta ska bli verklighet måste kraft tagas samtidigt som staten tar sitt ansvar.

Läs mer om vår idrottspolitik respektive kulturpolitik i motion Idrott, fritid och civilsamhället (mot. 2025/26:V671) samt motion Kultur (mot. 2025/26:V670)

## 6 Energiförsörjning och elnäten

Vänsterpartiet vill ställa om Sveriges energisystem så att det blir helt förnybart. Den befintliga vattenkraften kan effektiviseras, men vindkraften utgör den stora potentialen för en snabb utbyggnad av förnybar energi. Detta innebär att vindkraften behöver byggas ut i hela landet från norr till söder.

Vänsterpartiet anser att det är det offentligas ansvar att se till att energiförsörjningen fungerar i hela landet. Elnätet är ett naturligt monopol av något som alla behöver och använder. Den omfattande privatiseringen av de regionala elnäten har endast lett till ökande priser och ökad ojämlikhet. För Vänsterpartiet är det väsentligt att elnätet är ägt av samhället genom exempelvis stat eller kommun. Den tekniska energiomställningen av energisystemet, med exempelvis småskalig energiproduktion, förändrar ägande- och produktionsstrukturerna så att framtidens energikonsumenter samtidigt är framtidens energiproducenter. Detta är ytterligare en anledning till att nätet som länkar dem samman bör ägas av det offentliga och inte begränsas av privata ägarintressen. Detta gäller även de kommunala elnäten som vi vill behålla i kommunal regi även i fort sättningen. Det är tydligt att elmarknaden behöver göras om i grunden.

Vi utvecklar vår syn på energi mer ingående i vår motion Energipolitik för förnybar och ökad elproduktion till rimliga priser (mot. 2025/26:V36454).

## 7 Företagande, arbete och boende på landsbygden

Jobben är helt avgörande för landsbygdens framtid. Staten måste ta ett övergripande ansvar för en rad åtgärder som säkrar att företag kan starta, växa och leva vidare. På landsbygden kommer t.ex. generationsväxlingen att leda till stora problem om inget görs för att underlätta för företagare att överföra sina verksamheter till unga entreprenörer. Landsbygden behöver småföretagen. Vi utvecklar vår syn på företagande i motionen En hållbar småföretagarpolitik (mot. 2024/25:553).

Vänsterpartiet förespråkar en aktiv statlig industripolitik som bl.a. ska verka för att svensk industri ska producera samhällsnyttiga varor med riktigt låga utsläpp och exportera dem till världen. På landsbygden finns många platsbundna industrier som skogsindustri och gruvindustri. Sådana näringar kan spela en stor roll i klimatomställningen och har potential att ge oss byggstenar för att skapa ett ekologiskt och socialt hållbart samhälle. Därför är det viktigt att vår industripolitik hänger ihop med vår landsbygds politik i Sverige.



## 7.1 Företagens kapitalförsörjning

Kapitalförsörjningen är ofta ett stort problem för småföretagare, inte minst vid nystart av företag. Undersökningar visar att särskilt två problem finns när småföretag på landsbygden behöver skaffa kredit. Det ena är att fasta objekt, som fastigheter, har så låga värden att det är svårt att belåna dem för annan verksamhet. Det andra är att ju längre från kreditgivare småföretagaren befinner sig, desto svårare är det att skaffa kredit. För ett dynamiskt näringsliv är en väl fungerande kapitalförsörjning av avgörande betydelse. De lokala bankerna är också viktiga för landsbygdens företags kapitalförsörjning. Då de generellt har bättre lokalkännedom och möjligheter att arbeta närmare banken underlättar det möjligheterna till kapital.

Regeringen bör ge de statliga aktörerna i uppdrag att redovisa hur deras investeringar fördelar sig mellan stad och landsbygd. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Det har kommit många rapporter om svårigheter för mindre företag att få lån från banker p.g.a. att man nu inte vill ta risken. Detta innebär stora problem för småföretag att ställa om verksamhet då man saknar finansiering. Det gör också att man är sämre rustade för den ekonomiska krisen. Vänsterpartiet föreslår ökade anslag för Almis för att påbörja ett arbete för att förändra detta.

## 7.2 God kompetensförsörjning

Den demografiska utvecklingen på landsbygden kommer att leda till att personalförsörjningen inom de offentliga välfärdstjänsterna på landsbygden sätts under press. Det handlar i första hand inte om att specifika kompetenser saknas utan om att arbetskraftsutbudet är för litet. Landsbygderna har kompetensbrist inom bl.a. tjänstenärings, välfärdsyrken samt bygg och anläggning. Små och medelstora företag i landsbygdskommuner hindras mer av brist på lämplig arbetskraft än små och medelstora företag i övriga kommuntyper. Det kommer att råda brist inom flera av välfärdens yrkeskategorier. Framför allt beräknas bristen på omvårdnadspersonal vara stor. Det är främst ökad efterfrågan inom äldreomsorgen, dvs. att andelen äldre ökar, som driver denna utveckling. Människor från andra länder har stor betydelse för kompetensförsörjningen på landsbygden. Ett väl fungerande mottagande av nyanlända innebär en möjlighet för landsbygdens näringsliv och kommuner att få rätt kompetens.

Att tillfälligt använda sig av arbetskraft som pendlar in till kommunen kan vara nödvändigt, t.ex. vid en större industrietablering. Men fly-in, fly-out-arbetskraft kan inte

vara en permanent lösning på kompetensförsörjningen. Vänsterpartiet anser att det bör införas en modell där människor som långdistanspendlat under mer än ett år börjar skatta på sitt arbete i den kommun där man arbetar istället för där man är folkbokförd.

Vi ser även hur arbetet med klimatomställningen kommer att kräva nya insatser för kompetensförsörjning på landsbygden. I vissa landsbygdskommuner står de gröna näringarna för 10 procent av den totala sysselsättningen, och kompetensbehoven inom sektorn är höga. Svensk vindkraft räknar med att det saknas 100–150 vindkraftstekniker per år. Ett sätt att öka intresset för att bosätta sig på landsbygden är att göra som i Norge och införa avskrivning av studiemedel för personer som har högskoleexamen eller som påbörjar arbete inom bristyrken i områden där det råder rekryteringsproblem och som flyttar till landsbygden.

Regeringen bör uppdra åt berörda myndigheter att utforma en modell där delar av studielånet avskrivs för personer som erhåller högskoleexamen och/eller påbörjar arbete inom bristyrken i glesa landsbygdskommuner. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

### 7.3 Möjlighet till utbildning i hela landet

Vänsterpartiet står för rätten till en likvärdig skola och utbildning oavsett var i landet man bor. Om hela Sverige ska leva är det nödvändigt att lagstiftningen för grundskolan beaktar olika områdens möjligheter och problem. I många landsbygdskommuner råder särskilda förhållanden, ofta med stora geografiska avstånd till närmaste skola. Många små skolor läggs ner, inte främst beroende på vikande elevantal utan på ekonomi.

Vänsterpartiet vill att Skolverket ges i uppdrag att bedriva utvecklingsarbete för hur man driver små skolor med hög kvalitet, t.ex. genom användande av modern teknik. Utbildningssatsningar är ett av de viktigaste politikområdena för att bekämpa arbetslösheten, minska regionala klyftor och hålla ihop Sverige. I många landsbygdskommuner är utbildningsnivån låg. Därför måste det finnas en decentraliserad vuxenutbildning och ett studiehjälpssystem som ger möjlighet till vuxenstudier och kompetensutveckling. Likaså måste regionala högskolor stärkas och distansutbildningarna fortsätta utvecklas.

Vänsterpartiet vill öka antalet utbildningsplatser i hela landet inom folkhögskolan, den kommunala vuxenutbildningen och yrkeshögskolan. Dessutom behövs ett resursfördelningssystem som säkrar de mindre universitetens och de regionala högskolornas utveckling och ger dem resurser för utbildning och forskning.

Vänsterpartiet föreslår även ett särskilt stöd till folkhögskolor med internat. Vidare är det viktigt att de utbildningar som syftar till specifika jobb är nära kopplade till de arbetsplatser där de ska utövas. Även en utökning av distansutbildning inom lämpliga ämnesområden behövs för att ytterligare sprida möjlighet till utbildning över hela landet.

## 7.4 Boende och bostadspolitik

Vänsterpartiet vill att bostadsbyggandet ska öka, även på landsbygden, och vi vill att såväl staten som kommunerna tar ett tydligt ansvar för att så sker. Människor ska ha både rätten och möjligheten att bo var de själva önskar i Sverige. Livskraftiga och ekonomiskt starka allmännyttiga bostadsbolag är grundläggande för att klara bostadsförsörjningen men också för möjligheten att föra en social bostadspolitik.

Finansieringsfrågan är central för att kunna bygga fler bostäder. På landsbygden kan det vara en av de stora svårigheterna. De lokala sparbankerna fyller en viktig funktion. Deras förankring i lokalsamhället innebär att de har goda kunskaper om det samhälle, de företag och de människor som finns och verkar där. De kan också i högre utsträckning antas gynna lokalt förankrade projekt och affärsidéer, såsom bostadsbyggande.

Parallellt med bostadsbristen finns kommuner där befolkningen minskar. I vissa av dessa har en avveckling av bostäder varit nödvändig, något som har fått många negativa konsekvenser, inklusive hårda ekonomiska smällar för de enskilda kommunerna. En samordnad bostadspolitisk strategi för landsbygd och mindre orter är nödvändig för att komma till rätta med problem som specifikt drabbar glest befolkade regioner. I många landsbygdskommuner leder de höga byggpriserna till att produktionskostnaderna är högre än det marknadsvärde som nya hus får. Detta leder till krav på omfattande nedskrivningar, vilket påverkar bostadsföretagets ekonomi negativt. Det är många gånger onödigt då husen byggs för att förvaltas över tid, inte säljas vidare. Vänsterpartiet föreslår därför att nedskrivningsreglerna ses över så att fler hyresbostäder byggs i landsbygdskommuner. För mer information, läs vår motion Bostadspolitik, planering och byggande (mot. 2025/26:V542).

## 7.5 Stöd till livsmedelsförsörjning

Sverige har goda förutsättningar att utveckla ett hållbart jordbruk som i framtiden både bidrar till den globala livsmedelsförsörjningen och stärker vår nationella självförsörjning av livsmedel. För att uppnå ett ekologiskt hållbart och fossilfritt

jordbruk måste stöd och styrmedel utformas inom jordbrukssektorn så att de bidrar till att vi når våra miljö- och klimatmål, de globala hållbarhetsmålen och en levande landsbygd. Kretsloppen måste värnas och ett småskaligt och variationsrikt jordbrukslandskap måste i ökad omfattning stimuleras.

Vänsterpartiet anser att det är bekymmersamt att Sverige har en självförsörjningsgrad på endast ca 50 procent när det gäller livsmedel. En ökad självförsörjningsgrad skulle göra oss bättre rustade vid kriser och extremväder samt minska vårt importberoende. Vi vill öka stödet för betesmarker och minska andelen importerat kött.

Vi anser att Sverige bör anta en nationell målsättning om en självförsörjningsgrad på livsmedel i nivå med Finlands på ca 80 procent. Har Finland möjlighet att ha en sådan självförsörjningsgrad på livsmedel så vore det fullt möjligt även för Sverige.

Sverige bör anta en nationell målsättning om en självförsörjningsgrad på livsmedel på minst 80 procent. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

#### **7.5.1 Ökat stöd för lokala och mobila slakterier**

Många djur transporteras en gång i sina liv och det är till slakt. Därför är satsningar på fler slakterier en del av svaret för att kunna korta djurtransporterna. Mindre svenska slakterier har det däremot ofta tufft. I Västerbotten finns t.ex. bara ett slakteri kvar sedan andra lagt ner. Trycket att hålla nere priser p.g.a. import av billigt kött och konkurrens från stora slakterier än några faktorer. Genom att förbättra tillgången till lokala slakterier kan vi minska behovet av längre djurtransporter och stärka förutsättningarna för lokal produktion och förbättrad nationell självförsörjningsgrad på livsmedel.

Vänsterpartiet vill därför stärka det statliga stödet för lokala och mobila slakterier.

#### **7.5.2 Statligt stöd för arbetsinsatser med rovdjursavvisande stängsel**

Angrepp från rovdjur orsakar stort lidande för de drabbade och påverkar de ekonomiska förutsättningarna att bedriva tamdjurshållning för den enskilde. Ett stärkt förebyggande arbete mot rovdjursangrepp förbättrar även acceptansen för våra stora rovdjur som har stor betydelse för ekosystemens funktion och i förlängningen förbättrar det våra inhemska förutsättningar att lokalt producera livsmedel. För närvarande är det möjligt att få ersättning för materialkostnaden för rovdjursavvisande stängsel. Vänsterpartiet vill införa statligt stöd även för arbetskostnaden vid införande av rovdjursavvisande stängsel samt ökad ersättning vid förlust av tamdjur p.g.a. rovdjursangrepp. Skyddsjakt ska även fortsättningsvis få tillämpas på varg.

### 7.5.3 Rättvis handelspolitik gentemot småbrukare

Dagens handelsavtal är inte utformade för att stärka eller uppmuntra småbrukare. De investeringar och utvecklingsmöjligheter som uppkommer inom handelsavtalens ramar gynnar oftast stora aktörer. Det innebär att det blir svårt för Sverige att kunna själv försörja sig på ett hållbart, närodlat sätt, med ett diversifierat och stabilt jordbruk. De svenska småbrukarna konkurreras ut av det stora inflödet av agroprodukter som handelsavtalen främjar. För mer information kring vår handelspolitik läs vår motion Handelspolitik (mot. 2023/24:989).

## 8 Gröna näringar ger jobb

Många av de framtida jobben finns inom de gröna näringarna. Utveckling av de gröna näringarna ger förutsättningar för inflyttning och utveckling av landsbygden. För Vänsterpartiet är miljö- och klimatpolitiken samt turismen intimt förbundna med möjligheten till utveckling av svensk lands- och skogsbygd. Ökad användning av bioenergi, förädling av skogsråvaran, ekoturism, livsmedelsproduktion och attraktiva boendemiljöer ger förutsättningar för inflyttning och utveckling av landsbygden. Vänsterpartiets energipolitik bygger på att kärnkraften på sikt ska avvecklas och ersättas av förnybar energi i stor skala. En politik som främjar ökad användning av bl.a. bioenergi och förädling av skogsråvaran gynnar landsbygden i allmänhet och skogsbygderna i synnerhet.

### 8.1 Skogens betydelse

Hur våra skogar brukas och skyddas är av stor betydelse för den biologiska mångfalden och klimatet. Skogsbruket kan om det bedrivs hållbart bidra med produkter som främjar klimatomställningen. Vänsterpartiet vill genom lagstiftning, ekonomiskt stöd och styrmedel främja ett mer hållbart brukande av skogen och nyttjande av råvaror. Huvudändamålet för produktion inom skogen måste alltid vara långlivade produkter, och ramen för brukandet ska vara hållbart skogsbruk. Vi måste uppmuntra och reglera skogsbruket för att sköta skogsbestånden så att de blir mer motståndskraftiga och mer rika på biologisk mångfald. Det är viktigt att se till att vidareförädlingen av produkterna sker så nära de lokala sågverken de kommer från som möjligt. Även att se till att alla spill- och restprodukter tas om hand.

Skogsbruket är i dag nästan uteslutande något som sker på landsbygd. Att skogens

betydelse har förändrats avseende arbetstillfällen är tydligt med mekaniseringens utveckling. Men skogen har fått andra viktiga betydelser för samhället och oss som människor. Skogen har stor kulturell och social betydelse. Naturturismen har blivit en betydande näringsgren för vissa kommuner. Vänsterpartiet vill bl.a. öka anslagen för att skydda mer kvarvarande gammelskog samt skogar med höga värden och införa ekonomiskt stöd för omställning till kalhyggesfria bruksmetoder där de är lämpliga. Med våra åtgärdsförslag vill vi gynna den biologiska mångfalden, stärka skogens förmåga att hantera förändringar och lagra mer kol. Landsbygdskommuner som har hög andel skyddad skog anser vi bör få extra statligt stöd för att kunna utveckla den alltmer växande turismen.

Privata skogsägare bör ges ekonomiska incitament att stärka kolinlagringen genom längre omloppstider, och små skogsägare med hög andel nyckelbiotoper bör ges bättre möjligheter till ekonomisk ersättning. Människor som bor och verkar i skogsbygder vill sköta sin skog med hållbara metoder, men då måste samhället ge incitament.

Läs mer om våra förslag i motion (2023/24:2815) med anledning av skr. 2023/24:59 Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll, motion Biologisk mångfald (mot. 2025/26:V580) samt motion på Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel (mot. 2025/26:V584).

## 8.2 Satsa på turismen

Turismen har stor betydelse för hela landet. Branschen har under ett flertal år växt och fått allt större betydelse som en av flera tillväxtmotorer. Sverige är ett land som lockar besökare från när och fjärran. Landsbygden erbjuder särskilt goda förutsättningar för ekoturism. Detta är positivt och vi kan med glädje se att nya nischade satsningar inom ekoturism, som t.ex. att bo på lantgård, är framgångsrika och detta gynnar landsbygden. Kopplingen till lokalproducerad mat ser vi också i allt större utsträckning.

Vänsterpartiet vill satsa på besöksnäringen. Speciellt måste fjäll- och landsbygds turismen uppvärderas. Den ska ses som en viktig näring ur ett regionalpolitiskt perspektiv och bör få en större del av de framtida infrastruktursatsningarna. Staten bör i samarbete med kommuner, föreningar och företag ta ett ökat ansvar för att locka besökare till hela Sverige. Regeringen bör lägga fram förslag till samverkansprogram för turistnäringen för att stärka näringen och bidra till säsongsförlängning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

På många håll i Europa och resten av världen utfärdar kommunen en lokal avgift för

den som övernattar där. Det innebär att man som gäst, förutom att betala hotellägaren för sängplatsen, också avger en liten avgift till kommunen för den allmänna servicen under tiden man är där som besökare. På många platser i Europa är avgiften 1 € per gästnatt, alltså knappt 10 kronor. Genom att kommunerna själva ges möjlighet att besluta om en sådan s.k. bäddavgift och hur stor den i så fall ska vara, läggs makten över den lokala turistnäringens utveckling hos lokala beslutsfattare.

Regeringen bör utreda möjligheten att införa lokala bäddavgifter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

### 8.3 Lokalt ledd utveckling

Utvecklingen på landsbygden och de mindre orterna är i hög grad beroende av ett bra lokalt engagemang. Det är lokalt man bäst känner till förutsättningar, behov och utvecklingspotential. Genom att arbeta med lokala utvecklingsplaner så stärks den lokala demokratin och delaktigheten. Ett lokalt utvecklingsarbete ger också förutsättningarna för en hållbar utveckling, väl förankrad hos medborgarna.

## 9 Vård och läkemedel i hela landet

Vård ska ges utifrån behov och inte vara beroende av plånbokens storlek. Därför vill vi hålla marknad och vinstintressen utanför. Samhället måste stå som garant för en likvärdig vård och omsorg. För att säkra tillgången på vård och omsorg också i glest befolkade områden krävs att vi solidariskt via skattesystemet tillför nödvändiga resurser.

Tillgången till akutsjukvård i hela landet måste garanteras. Ett sätt att uppnå det är att förtydliga förväntningarna på sjukvården, det behövs helt enkelt nyckeltal för att inte människor ska dö i onödan på väg till akuten. Det kan handla om akutsjukhusens placering och dimensionering, möjlighet till sjuktransporter av patienter utifrån patientsäkerhet, maximalt avstånd eller tid för att ta sig till akutsjukvård, tillgång till ambulanshelikoptrar då avståndet är för långt och liknande. En normering som ger regionerna ekonomiska och praktiska möjligheter att bedriva den vård som behövs.

Kommunernas roll inom hälso- och sjukvården måste stärkas. Det är viktigt att det även finns tillgång till distriktssköterskor på landsbygden. Glesbygdsmedicin är ett begrepp som vuxit fram. Det innefattar en rad kunskapsområden och metodutveckling som syftar till att kompensera för avståndsproblematik och upprätthålla den bredare

kompetens som är nödvändig då befolkningsunderlaget är litet och avstånden stora. Glesbygdsmedicin som kunskapsområde behöver såväl forsknings- som utvecklingsmedel för att finna och sprida de lösningar som kan garantera trygg, säker och likvärdig vård till den del av befolkningen som bor i gles- och landsbygdsområden.

Vänsterpartiet har i flera budgetmotioner föreslagit ett ökat stöd till regioners vård utifrån omfattande glesbygd. Det är svårare och dyrare att i glesbygd bygga upp enheter för att kunna erbjuda invånarna rimliga restider. Förutom ett ökat statligt ekonomiskt stöd behöver andra åtgärder undersökas. Bristen på tillgänglig förlossningsvård är både ett aktuellt och ett långsiktigt problem. Vänsterpartiet vill se en nationell styrning för en jämlik sjukvård i hela landet. För mer information om vår sjukvårdspolitik, läs vår motion En bättre hälso- och sjukvård (mot. 2025/26:V200).

## 9.1 Apoteken

Tillgänglighet till apotek är viktigt för att säkerställa tillgång till läkemedel och apoteksservice i hela landet. Vänsterpartiet ser positivt på möjligheten att sköta sina läkemedelsinköp via nätet, men även om apotekens distanshandel med läkemedel genom e-handel ökar kvarstår behovet av lokala ombud som kan upprätthålla en god service och läkemedelsförsörjning i hela landet. Vänsterpartiet var kritiskt till att apoteksmonopolet avskaffades. Att tro att marknadskrafterna ska ta ansvar för att landsbygd och glesare landsbygd ska ha tillgång till medicin är att blunda för verkligheten och inte ta sitt politiska ansvar. Privatiseringen har även bidragit till en bristande helhetssyn och -ansvar för tillgången till apotek.

Tillgänglighet till apotek och apoteksservice är generellt sett god på nationell nivå enligt Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) rapport Uppföljning av apoteksmarknadens utveckling 2024. Redan nu finns dock stora variationer mellan olika geografiska områden. Det mest alarmerande är att det i TLV:s Återrapportering av glesbygdsbidraget för verksamhetsåret 2023 konstateras att mer än hälften av de apotek som får glesbygdsbidrag går med förlust, vilket är nästan tre gånger fler apotek jämfört med föregående år. Dagens modell ger inte apoteken långsiktigt hållbara ekonomiska förutsättningar för att driva apoteksverksamhet i glesbygd. Det finns därmed en överhängande risk att fler apotek framöver kommer stänga eller minska sina öppettider. Enligt TLV har det blivit vanligare att apotek är stängda en eller ett par månader under året samt att de genomsnittliga öppettiderna minskar. De apotek som omfattades av glesbygdsbidraget hade i genomsnitt öppet 33,4 timmar i veckan under 2023. Det



kortaste öppethållandet var 20,7 timmar och det längsta 45,5 timmar. Åtgärden att tillfälligt stänga ett apotek eller begränsa öppettiderna kan vara ett sätt hålla nere kostnaderna eller för att helt enkelt hantera personalbrist.

Det är inte acceptabelt att tillgängligheten till apotek riskerar att minska än mer. Regeringen bör vidta åtgärder som säkerställer att hela landets befolkning har tillgång till läkemedel och apoteksservice inom rimliga avstånd. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Utöver att ge service och förmedla läkemedel kan apotek i glesbygd därför bl.a. ha en viktig roll ur ett beredskapsperspektiv. Ett robust apotekssystem och en god tillgänglighet till apotek i hela landet är en förutsättning för att allmänheten ska få tillgång till apoteksservice inom ett rimligt avstånd vid samhällsstörningar, vilket förutsätter att apoteken har ekonomiska förutsättningar att bedriva verksamhet i ett normalläge.

Mot bakgrund av att apotek i områden med begränsat kundunderlag har en sämre ekonomisk utveckling än i övriga delar av landet ser TLV ett behov att få ett uppdrag att se över stödordningen för att säkerställa glesbygdsbidragets relevans och ändamålsenlighet i såväl normalläge som utifrån ett beredskapsperspektiv. Vänsterpartiet delar denna bedömning och anser att det är särskilt viktigt att de åtgärder som föreslås säkerställer glesbygdsapotekens existens på lång sikt.

Regeringen bör därför uppdra åt TLV att se över stödordningen för att säkerställa glesbygdsbidragets relevans och ändamålsenlighet i såväl normalläge som utifrån ett beredskapsperspektiv. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 10 Utökat nordiskt samarbete

Vänsterpartiet ser en stor potential i att utveckla det nordiska samarbetet över landsgränserna. Vi vill utveckla en nordisk samverkan inom regionalpolitiken, framför allt med våra grannländer Norge och Finland. Vi har mycket gemensamt och skulle alla tjäna på att utveckla samarbetet inom ett flertal områden såsom infrastruktur, forskning, kapitalförsörjning för landsbygden, arbetsmarknad och service. Därför vill vi att regeringen tar de initiativ som behövs för att utveckla en regionalpolitisk samverkan mellan de nordiska länderna. Konkret och omfattande samverkan mellan länderna är särskilt angelägen i fråga om infrastruktur, service, utbildning, arbetsmarknad, hållbar livsmedelsproduktion och finansiella system.

Ett djupare samarbete mellan de nordiska ländernas utbildningsväsen bör etableras. En samverkan på nordisk nivå mellan regionala högskolor kring landsbygdsutveckling kan på sikt bidra till att bygga upp nya näringar och stärka småföretag i de regioner som har störst utvecklingsbehov.

Ett annat område som skulle dra fördelar av ett starkare nordiskt samarbete är rovdjurspolitiken. Eftersom djuren inte är bundna till landsgränser och många individer rör sig över landsgränser behöver de berörda länderna ha en sammanhållen strategi för att möta det.

Vi vill underlätta och öka tryggheten för arbetstagare som bor i ett nordiskt land men arbetar i ett annat. Vänsterpartiet föreslår därför att detta utreds, bl.a. genom att se över gemensamma avtal mellan de nordiska länderna som berör detta område. Regeringen bör tillsammans med de övriga nordiska regeringarna se över det nordiska dubbelbeskattningsavtalet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I dag saknas information om de personer som rör sig över en nordisk gräns för arbete. Det gör att det är svårt att veta hur stor betydelse gränsöverskridande samarbete har. Regeringen bör arbeta för bilaterala avtal mellan de nordiska länderna om gräns statistik så att de som arbetar i ett annat nordiskt land syns i det egna landets statistik. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör även verka för utökad nordisk samverkan för framtida landsbygds-/ regionalpolitisk utveckling. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 11 Svensk industri och dess fördelar

Vänsterpartiet vill se en övergång till förnybar energiproduktion och smarta elnät, satsningar på järnvägar, elvägar, utbyggd cykel- och kollektivtrafik, energirenoveringar och nybyggnation av lokaler och klimatsmarta bostäder. Det är satsningar som i hög grad kommer att påverka industrin. De statliga bolag som verkar inom industrin ska användas aktivt för att bygga Sverige tryggare, mer jämlikt och ekologiskt hållbart, öka konkurrenskraften och inte minst för att jämna ut orättvisa skillnader mellan stad och landsbygd. Staten bör ta ett större ansvar för styrningen av sina bolag, och ägardirektiven till flera av de statliga bolagen bör utvecklas. Statligt ägande kan

innebära en större faktisk insyn och makt och möjliggör omställningar i ett snabbare tempo.

Mycket av det material som kommer från industrin är av samhällsavgörande karaktär. Det kan vara material som behövs för välfärden, byggande eller omställningen. Industrin står också för många arbetstillfällen och på vissa orter sysselsätter man en majoritet av ortens arbetsföra befolkning. Det måste därför finnas ett gemensamt ansvar för de samhällsavgörande industrierna. Det borde finnas en uttalad strategi för hur vi hanterar de industrier som är av stor vikt över tid.

Regeringen bör få i uppdrag att kartlägga vilka samhällsavgörande industrier och naturresurser som finns och ge förslag på hur en långsiktig plan för desamma skulle kunna upprättas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

### 11.1 En hållbar industri

För att åstadkomma en snabb och omfattande klimatomställning behöver vi elektrifiera delar av samhället. När fordonsflottan ska ställas om från fossilberoende till i huvudsak el, samtidigt som tåginfrastrukturen byggs ut och industrins tillverkningsprocesser skiftar till fossilfritt, kommer tillgången till el att behöva öka betydligt; i vissa scenarier förutspås användningen öka mångdubbelt gentemot i dag. Sannolikt innebär denna process den största utbyggnaden av produktion och distribution av el i modern tid i Sverige. Vänsterpartiet tar ansvar för att det ska finnas el till elektrifieringen av både industrin och transportsektorn. Det är centralt för att pressa ned utsläppen.

Vänsterpartiet vill göra massiva investeringar i förnybar elproduktion. Vi föreslår bl.a. därför ett investeringsstöd till lokal förnybar elproduktion. Investeringarna riktas till förnybar lokal elproduktion till konkurrenskraftigt elpris, med kravet att det ska vara till gagn för svensk industri och svenska hushåll. Det omfattar investeringar i såväl lokal förnybar elproduktion som överföringskapacitetsutbyggnad till lokal- och regionalnät samt anslutning till transmissionsnät.

Vidare finns det ett ökande behov av klimatinvesteringar inom transportsektorn, industrin och jordbruket. Enligt Naturvårdsverket gör konjunkturläget att tillgången på investeringsvilligt privat kapital minskar, och därmed ökar kostnaden för investeringarna. Det ställs då ökade krav på tillgång till offentligt kapital för en omställning av både nya och befintliga strukturer som till stor del är uppbyggda kring fossila bränslen och råvaror. Vänsterpartiet vill därför jämfört med regeringen väsentligt förstärka och förlänga Klimatklivet för att staten ska möjliggöra företagens behov av

stöd för en grön omställning (se nedan avsnitt 11.6 Förläng och förstärk Klimatklivet). Näringslivet behöver långsiktiga och förutsägbara förutsättningar och omställningen kräver stora investeringar.

Utöver det som redan nämnts ovan om behovet av rimliga elpriser och tillgången till el för att skapa goda förutsättningar för att snabba på omställningen så får vi inte heller glömma de statliga bolag som verkar inom industrin. Dessa bolag ska användas aktivt för att bygga Sverige tryggare, mer jämlikt och ekologiskt hållbart, öka konkurrenskraften och inte minst jämna ut orättvisa skillnader mellan stad och landsbygd. I stället för att privatisera och sälja ut bolag bör staten ta ett större ansvar för styrningen av sina bolag. Ägardirektiven till flera av de statliga bolagen bör utvecklas. Statligt ägande kan innebära en större faktisk insyn och makt och möjliggör omställningar i ett snabbare tempo.

### **11.1.1 Forskning och innovationer**

Sverige behöver ställa om till innovationsdriven tillväxt. Det andra gör billigare och ibland bättre måste vi möta med högre kunskapsinnehåll, resurseffektivare produktion samt en produktion av varor och tjänster som utgår från våra samhällsutmaningar snarare än vårt konsumtionsdriv. Omställningen av ekonomin måste ske i ett nytt ekonomiskt landskap, där klimatfrågan och den växande befolkningen utgör både utmaningar och möjligheter. Forskning och utveckling måste ske i nära relation med industrin. Sådana satsningar bör prioriteras från statligt håll. Många viktiga innovationer kommer från små företag; ändå är det ofta stora företag som får stöd att tillämpa sin forskning i de statliga labben. Små företag har varken tiden, resurserna eller kapaciteten och behöver stöd i detta. Vänsterpartiet föreslår därför en satsning via Rise för att komma åt problemet. Läs mer i vår motion för utgiftsområde 24 (mot. 2025/26:V369)

Kvinnors innovation är ett ofta eftersatt område. Det behövs såväl en jämställd forskningspolitik som en jämställd innovationspolitik. Många av de bidrag som finns för innovation och försöksstudier visar på en viss snedfördelning och många berörda kvinnor upplever svårigheter. Regeringen bör prioritera jämställdhetsarbetet i relation till statliga finansiärer och kreditgivare för att leda vägen, där man bör rikta fokus på bemötande och hantering av ärenden rörande kvinnors innovation men också se över hur bidragen fördelas.

Regeringen bör utreda hur ett mål kan införas som innebär att minst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsbidrag ska gå till kvinnor. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I en värld där tillgången på råvaror blir allt knappare och miljöutmaningarna allt större blir innovationer och produkter med högre förädlingsvärde, återvinning och lägre resursförbrukning allt viktigare. Inom mineralområdet t.ex. så finns det behov av att forska mer kring återvinning av gruvavfall. För att utöka möjligheten till en återvinningsbransch inom mineralsektorn så krävs det fler incitament från samhället. Ett av incitamenten är att rikta mer resurser till den typen av forskning. I dag får återvinningsindustrin betydligt mindre forskningsmedlen jämfört med gruvindustrin.

Utöver forskningsdelen så behöver regeringen skala upp arbetet med att undanröja de hinder som finns för att företag ska kunna gå från tillämpad forskning till produktion och på så sätt stärka möjligheterna för återvinningsbranschen.

Regeringen bör återkomma till riksdagen om hur man från statligt håll kan omfördela forskningsstöd för att stötta återvinningsindustrin. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Innovationer är även avgörande för framtidens livsmedelssektor. Klimatkrisen och pandemier har tydliggjort betydelsen av en hållbar livsmedelsproduktion och livsmedelsförsörjning i Sverige och globalt. Staten och politiken har enligt Vänsterpartiet ett ansvar för att stärka produktionen av hållbar mat genom hållbara produktionsmetoder. Innovationer är av stor betydelse för en sådan utveckling och behovet av stärkt stöd för forskning och stöd till innovationer är stort inom livsmedelskedjan. Inte minst gäller detta de som producerar råvarorna till våra livsmedel (primärledet). Genom innovationer kan effektiviteten i primärproduktionen öka, arbetsmiljön förbättras och miljöpåverkan minska.

Läs mer i våra motioner En hållbar småföretagarpolitik (mot. 2024/25:553) samt Ökad nationell självförsörjning med hållbart jordbruk (mot. 2024/25:1927).

## **11.2 Ett hållbart skogsbruk för en stark skogsindustri med hög förädlingsgrad**

Skogen förser oss med en rad ekosystemtjänster som vatten- och luftrening och produktion av råvaror. En rik biologisk mångfald ger större motståndskraft mot klimatförändringar. Skogsmarken binder stora mängder kol och påverkar vattenbalansen och har därmed betydelse för både det lokala och det globala klimatet.

Skog, virke och papper är samtidigt en av Sveriges viktigaste exportnäringar där ca 80 procent av skogsnäringens produkter går på export. Den ger viktiga jobb i hela landet och har stor potential för utökad förädling i områden nära råvaran och har därför

en stor roll för landsbygdens utveckling. Vänsterpartiet anser att våra natur- och energitillgångar i högre utsträckning borde komma landsbygden till del. Biomassa från skogen har stor betydelse för vår energiförsörjning och kan även bidra till att ersätta produkter som är beroende av fossila energikällor för sin framställning. Skogen och andra naturområden spelar också en allt viktigare roll för turismen.

De stora skogsarealerna ger oss ett specifikt ansvar och Sverige ska vara ledande i utvecklingen av hur vi hållbart brukar våra skogstillgångar. Skogsindustrin gör i dag många forskningsinsatser och möjliggör att Sverige står i den tekniska utvecklingens framkant. Vänsterpartiet menar att det är bra och att det nu behövs mer för att ta ytterligare kliv.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med hur man från statligt håll kan bidra till att skogsindustrin tillsammans med forskningsvärlden ges möjligheter till omställning och hållbarhet för att skapa högst samhällsnytta. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Liksom gruvindustrin är skogsindustrin platsbunden och spelar därför en särskilt betydande roll ur ett regionalt perspektiv, inte minst för landsbygdens utveckling. Skogsnäringen sysselsätter enligt Skogsindustrierna omkring 140 000 människor. Till skogsnäringen räknar Skogsindustrierna förutom trävaru-, massa- och pappersindustrin, även skogsbruket samt underleverantörer. Skogs- och träindustrin genererar således sysselsättning i branscher som levererar varor eller tjänster till den skogsbaserade industrin. De goda förutsättningarna för ökad vidareförädling ger stor potential för ytterligare arbetstillfällen. Vänsterpartiet vill se en skogsindustri som tar vara på hela trädet, där alla rest- och spillprodukter kommer till användning. Den avverkning som görs ska användas så klokt som möjligt. Vänsterpartiet anser att staten ska bedriva aktivt förvalterskap över sina skogsområden. Det statliga ägandet av skogsområden bör samlas i ett bolag. Det nya skogsbolaget bör ha ett hållbart brukande av skogens resurser, inte avkastning, som främsta mål.

Regeringen bör tillse att all statligt ägd skog samlas i ett bolag med hållbart brukande som främsta mål. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Läs mer om vår skogspolitik i motion (2023/24:2815) med anledning av skr. 2023/24:59 Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll samt i vår motion Biologisk mångfald (mot. 2025/26:V580)

### 11.3 En hållbar mineralpolitik

I dag importerar Sverige vissa mineraler utan att ta hänsyn till konsekvenserna för miljö och mänskliga rättigheter i länderna där de utvinns, samtidigt behöver vi ta mer ansvar för vår inhemska mineralkonsumtion. Gruvindustrins verksamhet är de facto ett ingrepp i miljön och ekologin i sitt närområde. Det behövs därför hårda regleringar för att skydda dessa naturvärden och vi behöver fastslå vikten av en långsiktig ägandestruktur inom gruvindustrin samt att Sveriges geologiska undersökning (SGU) bör få ta ett större ansvar inte bara i prospekteringsprocessen utan i hela cirkeln: från prospektering till återvinning. Lyckas vi med det har vi en gruvnäring som kommer hjälpa oss att påskynda den gröna omställningen. Vänsterpartiet har återkommande lyftt SGU:s viktiga roll avseende bl.a. att utreda och kartlägga de kritiska metaller som finns i Sverige samt utöka SGU:s uppdrag. I regleringsbrevet för 2025 har SGU fått till uppdrag att genomföra delar av den nya EU-förordningen om kritiska råvaror (European Critical Raw Materials Act, CRMA), vilket bl.a. innefattar att upprätta nationella program och offentliggöra kartor med grundläggande information om mineralförekomster, förbereda metoder för identifiering och rapportering av projekt/centrala marknadsaktörer inom värdekedjan för kritiska råmaterial i samråd med berörda myndigheter samt analysera vilka åtgärder som behövs för att genomföra artikel 27 om återvinning av kritiska råmaterial från utvinningsavfall. Vänsterpartiet kommer följa detta arbete och ser fram emot de återrapporteringar som ska ske i år och kommande år.

Redan projektering och provborrning kan medföra negativa effekter på naturvärden och renskötsel. För att värna miljön och skydda unika naturområden bör lagstiftningen ses över. Bergsstaten, som handlägger ärenden som rör prospektering och utvinning av mineral, ska inte kunna bevilja undersökningstillstånd i områden som är klassade som naturreservat, Natura 2000-områden eller världsarvsområde.

Regeringen bör säkerställa att Bergsstaten inte ska kunna bevilja undersökningstillstånd, dvs. tillstånd för att prospektera mineral för att i framtiden ev. kunna bryta i kärnområden för renskötsel samt att fastighetsägare och innehavare av särskild rätt som berörs av ansökan om undersökningstillstånd, t.ex. berörd sameby, alltid ska ges rätt att yttra sig över ansökan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Genom nya gruvetableringar skapas framtidstro i regioner som tidigare drabbats av hög arbetslöshet och utflyttning. Samtidigt har gruvbrytning stor påverkan på miljö och omgivning. Mot nya exploateringar står många gånger andra intressen som måste tas på allvar. Detta innebär också att stora krav måste ställas på tillståndsgivande myndigheter.

Ett ifrågasättande av gruvprojekt och prospekteringsbolag blir allt vanligare bland lokalbefolkning och miljöengagerade och det är förståeligt med tanke på utfallet av flertalet projekt i nutid. Vänsterpartiet menar att ett tidigt involverande av alla berörda är ett krav som måste tillgodoses för att helhetssynen ska bli så bra som möjligt. Även andra näringars synpunkter ska synliggöras och vägas in i helhetsbedömningen. Det är av avgörande betydelse att de som berörs får stärkta möjligheter att påverka och att skydd av unika natur-, turist- eller renbetesområden säkerställs. Vid efterbehandling av nedlagd gruvverksamhet ska finansieringsformer säkerställa att branschen, inte staten och skattebetalarna, står för de ekonomiska kostnaderna. Gruvbrytning har en mycket stor påverkan på miljön och omgivande samhällen. Därför bör aktiebolagslagen ändras så att det ekonomiska ansvaret alltid tas av moderbolaget. Gruvbolag ska vid en konkurs inte kunna smita från sitt långsiktiga ansvar för de omfattande ingrepp i naturen som gruvor innebär.

Regeringen bör vidta åtgärder som innebär att rätten att bryta malm i en fyndighet, s.k. bearbetningskoncession, endast ska ges om ekonomisk lönsamhet är möjlig när hela miljökostnaden, inklusive kostnader för efterbehandling, inkluderas. Detta bör även gälla vid en utökad brytning i gammal fyndighet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Den svenska mineralavgiften behöver ses över. Mineralavgiften bör generellt höjas och inkomsterna detta ger bör gå tillbaka till gruvregionerna. Det skulle göra att de värden gruvan skapar skulle kunna utökas till samhället i stort och vinsterna för medborgarna av att ha en gruva skulle därför bli större. I avsnitt 3.2.3 Höj mineralavgiften, presenterar vi vårt förslag rörande mineralavgiften.

## 11.4 En hållbar stålproduktion

Svensk stålindustri är världsledande på flera områden och en viktig exportindustri, och det fossilfria stålet är framtiden och en nödvändig del av den gröna industriella omställningen. För att fossilfritt stål ska bli möjligt behövs satsningar och arbete för att bygga ut elnätet och den förnyelsebara energin. Arbetet med energieffektivisering måste öka och arbetet med att ta fram anläggningar för vätgas intensifieras. Det bygger på en politisk vilja och en samverkan mellan statliga myndigheter, forskningsinstanser och industrin. Stålindustrins möjligheter till omställning är också avhängiga effektiva och rättssäkra tillståndsprocesser. Klimatarbetet måste vara långsiktigt och innehålla tydliga målsättningar så att industrin klarar en omställning även i tider av lågkonjunktur eller



ökad global konkurrens.

Regeringen bör ge myndigheter och institutioner i uppdrag att se över hur klimathänsyn tydligare kan prioriteras i tillståndsprocessen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

### 11.5 En investeringsplan för grön omställning

Genom investeringar på 700 miljarder kronor vill vi de kommande tio åren se till att klimatomställningen accelereras på det sätt som efterfrågas av bl.a. Klimatpolitiska rådet. Med Vänsterpartiets föreslagna investeringar kommer Sverige att ta reella steg mot att bli världens första fossilfria välfärdsland. Vi går från ord till handling och föreslår en omställningspolitik som kommer att märkas i alla delar av vårt samhälle. Vänsterpartiet föreslår att en klimatinvesteringsmyndighet inrättas som ges i uppdrag att planera, samverka och strukturera det gröna investeringsprogram som vi vill sjösätta.

Vänsterpartiets klimatinvesteringspaket:

- Investeringar över tio år i en stärkt transportinfrastruktur med fokus på järnvägsutbyggnad.
- Investeringar över tio år i bygg- och fastighetssektorn för klimatreoveringar och förbättrad nybyggnation.
- Investeringar över tio år i ett robust elnät och förnybar elproduktion.
- Stärk skyddet av värdefull natur och återställ naturliga kolsänkor.

### 11.6 Förläng och förstärk Klimatklivet

Vi ser ett ökande behov av klimatinvesteringar inom transportsektorn, industrin och jordbruket. Enligt Naturvårdsverket gör konjunkturläget att tillgången på investeringsvilligt privat kapital minskar och därmed ökar kostnaden för investeringarna. Det ställs då ökade krav på tillgång till offentligt kapital för en omställning av både nya och befintliga strukturer som till stor del är uppbyggda kring fossila bränslen och råvaror.

Klimatklivet är ett investeringsstöd i syfte att minska utsläppen och kan t.ex. handla om ökad användning av biogas, laddinfrastruktur och elektrifiering, cirkulära flöden och jordbruk. En förutsättning för att kunna använda anslaget på ett effektivt sätt är att det finns möjlighet att teckna avtal om fleråriga projekt. På så sätt kan fler stora långsiktiga och effektiva klimatinvesteringar komma till stånd.

Klimatklivet bör förstärkas och förlängas för att staten ska möjliggöra företagens

behov av stöd för en grön omställning. Vänsterpartiet anser att Klimatklivet bör för längas till och med 2035 och att en årlig anslagsnivå bör uppgå till 7 miljarder kronor årligen för att möjliggöra vår nationella omställning. Näringslivet behöver långsiktiga och förutsägbara förutsättningar och omställningen kräver stora investeringar.

En förutsättning för att kunna använda anslaget på ett effektivt sätt är att det finns möjlighet att teckna avtal om fleråriga projekt. På så sätt kan fler stora långsiktiga och effektiva klimatinvesteringar komma till stånd. Klimatklivet stödjer redan i dag de investeringar som ger mest klimatnytta per investeringskrona. Ungefär 80 procent av de ekonomiska medel som ges går till företagen. Naturvårdsverket har själva konstaterat att det finns möjlighet att öka andelen åtgärder som utöver klimatnytta även bidrar till försörjningstrygghet.

För att möjliggöra ytterligare minskade utsläpp från transportsektorn behövs en intensifiering gällande utbyggnad av laddinfrastruktur och infrastruktur för vätgas. Inom Klimatklivet ges stöd till publik laddinfrastruktur och laddning av tunga fordon. Klimatklivet ger vid sidan av elektrifieringen även stöd för omställning av transportsektorn med nya bränslen som grön vätgas, elektrobränslen och hållbara drivmedel. Förutom att detta minskar utsläppen så stärker det vår nationella tillgång och självförsörjning på drivmedel. Klimatklivet har genom åren gett omfattande stöd för nya anläggningar för ökad produktion av biogas. Detta har tidigare mest använts inom transportsektorn men användningen ökar nu inom industrin som söker den som ersättning för importerad fossilgas.

Ökade anslag för Klimatklivet ger även möjligheter för jordbrukssektorn. Hit hör el från biogasproduktion, konvertering av spannmålstorlar, produktion av biokol samt elektrifiering av arbetsfordon och anläggningar. Ett statligt investeringsstöd inom jordbruket är nödvändigt för omställningen och gör jordbruket bättre rustat för ökande priser på insatsvaror som drivmedel och energi.

Genom att stärka och förlänga Klimatklivet vill Vänsterpartiet även förstärka Klimatklivets stöd till satsningar på ökad resurseffektivitet och cirkulär ekonomi. IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) lyfter i sin sjätte utvärderingsrapport behovet och att dessa åtgärder tillhör de med lägst åtgärds kostnad för industrins klimatomställning. Inom EU pågår arbete för skärpt reglering för en mer cirkulär ekonomi. Det kommer förmodligen att få stor påverkan på olika produkter, värdekedjor och materialflöden både när det gäller utsläpp av växthusgaser, resurseffektivitet och en rad andra hållbarhetsaspekter. Sverige är bland de ledande länderna inom EU när det

gäller innovationer på miljöområdet men ligger lägre än genomsnittet i EU när det gäller resurseffektivitet. Sverige måste enligt Vänsterpartiets uppfattning intensifiera arbetet för ökad resurseffektivitet och cirkulär ekonomi.

Läs mer om våra förslag om Klimatklivet i vår budgetmotion (mot. 2025/26:V700) samt i vår motion på utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur (mot. 2025/26:V583)

*Birger Lahti (V)*

*Andrea Andersson Tay (V)*

*Ida Gabrielsson (V)*

*Ilona Szatmári Waldau (V)*

*Kajsa Fredholm (V)*

*Samuel Gonzalez Westling (V)*

*Malin Östh (V)*